

9. Powstanie Warszawskie – notatka

1. Plan Burza i jego realizacja

- a) Na przełomie 1943/1944 r. Armia Czerwona ostatecznie przejęła inicjatywę i rozpoczęła usuwanie armii niemieckiej z terytorium ZSRR. Rząd emigracyjny musiał się liczyć z sytuacją wkroczenia Armii Czerwonej w granice przedwojennej Polski. W listopadzie 1943 r. ogłoszono **Plan „Burza”**.
- b) Zakładał walkę o suwerenne państwo polskie na drodze powszechnego powstania zbrojnego. W momencie odwrotu armii niemieckiej z ziem polskich miały rozpocząć się lokalne powstania wskutek których AK i Delegatura przejmą władzę na tych obszarach i przywitają wkraczającą Armię Czerwoną jako gospodarze i wraz z Armią Czerwoną będą wyzwalać ziemie polskie.
- c) Akcja „Burza” objęła głównie obszar Kresów Wschodnich (Wołynia, Wileńszczyzna, Podlasia) i trwała od stycznia do lipca 1944 r. Polskie oddziały współpracowały z Armią Czerwoną wyzwalając m.in. Wilno.
- d) Akcja zakończyła się niepowodzeniem gdyż po zakończeniu walki oddziały AK rozbrajano. Żołnierzy wcielano do Wojska Polskiego, a opierających się zsyłano w głąb ZSRR.

2. Powstanie Warszawskie 1.08 – 2.10.1944 r.

a) przyczyny wybuchu Powstania Warszawskiego:

- w związku ze zbliżaniem się Armii Czerwonej istniała obawa, że Warszawa zostanie przekształcona w twierdzę. Wówczas bardzo trudno byłoby ją zdobyć.
- powstanie miało być elementem akcji „Burza”, żołnierze AK chcieli walczyć
- lewica komunistyczna od samego początku oskarżała AK o „stanie z bronią u nogi” i nie podejmowanie bezpośredniej walki z okupantem niemieckim. Powstanie miało świadczyć o tym, że głoszone przez komunistów oszczerstwa nie są prawdziwe,
- powstanie miało być elementem przetargowym podczas rozmów w Moskwie, które prowadził premier rządu emigracyjnego Stanisław Mikołajczyk,
- Armia Ludowa rozpoczęła akcję propagandową wzywając ludność Warszawy do walki.

b) przebieg Powstania Warszawskiego

- Powstanie wybuchło **1 sierpnia 1944 r. o godzinie 17.00.** (godzina W) zgodnie z rozkazem dowódcy AK gen. Tadeusza „Bora” Komorowskiego. Faktycznym dowódcą powstania został **gen. Antoni Chruściel „Monter”**.
- Nie udało się zdobyć wielu punktów strategicznych. 2 sierpnia załamało się powstanie na Pradze. Niemcy kontrolowali wszystkie linie kolejowe i mosty na Wiśle. Powstanie toczyło się odtąd w kilku dzielnicach Warszawy, które nie zawsze miały ze sobą połączenie. Powstańcy kontrolowali Śródmieście, część Woli, Stare Miasto, Powidle, Mokotów i Żoliborz.
- 5 sierpnia rozpoczął się kontratak niemiecki, na skutek którego Stare Miasto zostało odcięte od Śródmieścia. Na rozkaz Hitlera w przejętych dzielnicach stosowano terror wobec ludności cywilnej, np. na Woli wymordowano w pierwszych dniach powstania 40 tys. mężczyzn, kobiet i dzieci. Do 11. 08. Niemcy zajęli Ochotę.
- Od 4/5 sierpnia alianci próbowali dokonywać zrzutów zaopatrzeniowych. Aż do początku września Stalin nie godził się by samoloty uzupełniały paliwo na lotniskach kontrolowanych przez ZSRR na wschodnim brzegu Wisły. 30 września alianci uznali żołnierzy AK za część polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie – część armii alianckiej.
- 15 września Rosjanie zajęli Pragę. W operacji tej brała udział 1 Armia Wojska Polskiego (WP). Jej wydzielone oddziały sforsowały Wisłę i zdobyły przyczółki na Żoliborzu, Powiślu i Czerniakowie. Zostały jednak stamtąd wyparte.

- We wrześniu padło Powiśle, Niemcy zaatakowali Czerniaków. Około 17.09. Niemcy kontrolowali cały zachodni brzeg Wisły. Wówczas rozpoczął się atak niemiecki na Mokotów, który padł 26 września. 30 września skapitulował Żoliborz. Ostatnią dzielnicą miasta, która broniła się do 2 października było Śródmieście. Powstanie upadło po 63 dniach.
- Akt kapitulacji podpisano 2 października.

c) przyczyny upadku powstania:

- bardzo duża dysproporcja sił powstańczych w stosunku do wojsk niemieckich, powstańcy byli dużo słabiej uzbrojeni od Niemców.
- brak wsparcia ze strony Armii Czerwonej, na co liczyły władze powstańcze,
- brak systematycznych zrzutów broni ze strony aliantów. Stalin przez cały sierpień nie zgadzał się na uzupełnianie paliwa przez samoloty alianckie po wschodniej stronie frontu, co znacznie zmniejszyło ilość zrzutów,
- pogarszająca się sytuacja ludności Warszawy również miała olbrzymi wpływ na decyzję o kapitulacji. Brak wody, prądu, żywności, lekarstw i pożywienia zmusił powstańców do podjęcia tej decyzji. Nie chciano dalej narażać ludności cywilnej, która przecież w dużym stopniu wspomogła powstańców,

d) skutki Powstania Warszawskiego

- w powstaniu śmierć poniosło 17,2 tys. żołnierzy AK, 3,5 tys. żołnierzy Dywizji im. Tadeusza Kościuszki, zaginęło około 5 tys. żołnierzy, zginęło ok. 180 tys. osób cywilnych (mieszkańców Warszawy).
- Miasto było bardzo zniszczone.
- Ludność cywilna musiała opuścić Warszawę gdyż Hitler rozkazał zrównać miasto z ziemią. Miało to być kara dla zbuntowanego miasta.
- Młodzież wywieziono do obozów koncentracyjnych lub na roboty do Niemiec
- Stalin zrezygnował ze swoich planów utworzenia republiki rad na ziemiach polskich.

3. Niepowodzenia Rządu RP na Emigracji

- Rozmowy premiera rządu emigracji Stanisława Mikołajczyka w Moskwie podczas Powstania Warszawskiego. Stalin żądał by Stanisław Mikołajczyk zgodził się na utworzenie rządu, którego podstawą byłby PKWN. W tej sytuacji **rozmowy zakończyły się fiaskiem**.
- W listopadzie 1944 r. Stanisław Mikołajczyk podał się do dymisji. **Nowym premierem** został **Tomasz Arciszewski**.
- 31.12.1944 r. PKWN przekształcił się w Rząd Tymczasowy, który został uznany przez ZSRR, który kontrolował terytorium państwa polskiego. Wielka Brytania i USA nadal uznawały rząd emigracyjny.
- Na konferencji w **Jałcie 4-11.02.1945** r. alianci zdecydowali, że Polska znajdzie się w radzieckiej strefie wpływów. Postanowiono, że utworzony zostanie nowy rząd, który zostanie uznany przez wszystkich aliantów, który miał w krótkim czasie przeprowadzić wybory.
- Marzec 1945 r. – aresztowanie 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego przez NKWD.
- Czerwiec 1945 r. – proces szesnastu przywódców PPP w Moskwie toczył się równoległe z rozmowami w sprawie nowego rządu.
- **28.06.1945** r. utworzono **Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN)** przez poszerzenie komunistycznego Rządu Tymczasowego. **Premierem** został **Edward Osóbka Morawski**, a **Stanisław Mikołajczyk wicepremierem**. Został on uznany przez wszystkich aliantów, a rząd emigracyjny stracił poparcie W. Brytanii i USA.